

חינוך לחיים

פרשת כי תצא

בהפטרה 'רני עקרה לא ילדה'

אומרת הגמ' בברכות י' 'אמר לה ההוא צדוקי לברוריא, כתיב 'רני עקרה לא ילדה', משום דלא ילדה רני. אמרה ליה שטיא, שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב 'כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'', אלא מאי 'עקרה לא ילדה', רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כוונתו'

הנה אחת ממלחמות החיים של כל אדם הוא לגדל את בניו לתלמוד תורה ולהורות להם את דרך ה', ועל זאת מתפלל כל אב שיזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, ויהיה תמיד חושב מחשבות איך יוכל למשוך לבם לתורה ועבודה. והאמת היא כי דבר זה תלוי כולו בסייעתא דשמיא, ויוכל להיות כי גם מאותם שאינם כל כך בני תורה יצאו בנים תלמידי חכמים וחסידים, וכמאמר חז"ל בנדרים פא. 'הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה', ואין עני אלא בדעת, ומצד שני גם נוכל לראות בני תלמידי חכמים ואנשי מעשה שאינם כאבותם, וטעם הדבר כי חינוך הבנים אינו תלוי במעשי ההורים אלא בסייעתא דשמיא לבד, ועל כן צריך כל אחד ליפול על פניו ולהתחנך להשי"ת כי יהיו בניו תלמידי חכמים ויראי שמים.

אמנם אף על פי שתלוי הוא בסייעתא דשמיא, עדיין אין בזה לפטור כל אחד מלעשות כל אשר ביכולתו למשוך את לבב בניו לתורה ולעבודה

אמרו כי עיקר החינוך אינו בדיבור האב אל בניו לעוררם ולחזקם, כי אם האופן והצורה שמתנהג האב בעצמו הוא עיקר החינוך, כאשר רואים הבנים שאביהם מקפיד על קלה כבחמורה, ואינו מתנהג ככל העולה על רוחו. והראיה, ממאמר השי"ת על אברהם אבינו 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'', ולא מצינו בכל המקרא שצווה אברהם את יצחק בנו על שמירת המצוות, אלא מוכרח שציוו אברהם לביתו ולבניו היה על ידי עצם הנהגתו, כי בראותם את תהלוכותיו ואת מנהגיו בזה קיים מצות חינוך.

והוא כענין שאמרו חז"ל בסוכה נו: 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוא או דאימיה', כי התינוק רואה את מעשי אביו ואמו ועושה גם הוא כמעשיהם.

מעשה היה בגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, שהיה ראש ישיבה בבראנוביץ', ומפעם לפעם היה נוסע לקבץ ממון להחזקת הישיבה. פעם אחת בימות החורף, נסע אל גביר אחד ושמו ר' בנימין דניס, שהיה מתמכין דאורייתא באותו הזמן והחזיק מממון כמה ישיבות. מחמת גודל הקור והחורף היו הדרכים משובשות, וכיון שלא חפץ ר' אלחנן לפזר ממון הרבה בשביל הדרך, על כן נסע ברכבת ממקומו אל אותה העיר בה התגורר ר' בנימין, ומשם הלך ברגליו אל בית הגביר, כאשר הגיע אל הבית שם לבו שכל מלבושיו ומנעליו מטונפים ורטובים, ובהיות שכבר היה בביתו של ר' בנימין וזכר כי כל רצפות הבית מחופים במיני רקמה יקרים ולא חפץ לטנפם ממנעליו ובגדיו, על כן פנה להיכנס מצידי השני של הבית, מקום העובדים והטבחים אשר לא היה בנוי בפאר כשאר הבית. באותו הזמן ישבו שם שתי בנותיו של ר' בנימין, וכאשר שמעו נקישות על הפתח ניגשו לראות מי הוא העומד שם, כראותם שהוא הגאון ר' אלחנן וסרמן תיכף נפנו לקרוא לאביהם למען יבוא לקבל את פניו. כשבא ר' בנימין לקבל את פני הגאון פנה אליו ושאלו מפני מה בא מכניסת המשרתים, נענה ר' אלחנן ואמר לו דברים כהוויתן שהיו מנעליו מטונפים ולא חפץ ללכלך הבית.

כשמוע ר' בנימין את דבריו פרץ בבכי, וטען כלפי הגאון מה עשיתי לך שככה את עושה לי, ויבאר דבריו באומרו, הנה בנותי כל אשר לנגד עינין תמיד כל היום הוא ממון, כי כסדר באים סוחרים לביתי והנני קונה מהם ומוכר להם סחורה, והן רואות בעיניהן את הממון הרב שהנני מקבל מהם, וגם ביתי בנוי בפאר והדר כי לולא כן לא יאבו הסוחרים לצסוק עימי, וכל צורכן נמצא להם בלא שום חסרון. אמנם כיון שעז חפצי שידעו בנותי, שאין זה עיקר החיים, על כן הנני קובע עתים לתורה, ובכל עת אשר באים לביתי תלמידי חכמים וראשי ישיבות הנני מכבדם עד מאד, למען יראו בנותי את הכבוד הרב שהנני רוחש לבני תורה, וידעו כי התורה היא עיקר חיי האיש היהודי. ועתה כבואך דרך כניסת המשרתים כי חס אתה על כל מיני יקר שבביתי, יראו בנותי ויבינו מזה כי מחמדי העולם הזה חשובים הם יותר מכבוד התורה ולומדיה, ועל מה תעשה לי כן להשחית את חינוך בנותי. על כן ימחל נא כבוד תורתו ויצא החוצה, וישבו ויכנס אל הבית מן הדלת הראשית, ויטנפו מנעליו את כל השטיחים והרקמות, למען יראו בנותי כי כבוד התורה חשוב עשרת מונים יותר מכל מחמדי העולם הזה, ויעש כן. אחר זמן, כאשר באו שני בנותיו של ר' בנימין לפרקם נישאו שניהם לתלמידי חכמים מופלגים, שנעשו אחר כך לראשי ישיבת טלז. כמה שנים אחר נישואיהם, נעשתה מהפיכה במדינת רוסיה, ועלו הקומוניסטים לשלטון, ושיטתם הייתה כי כל אנשי המדינה שווים הם ואינו מן היושר שיהיה אחד בעל ממון רב יותר משל חברו על כן עמדו ונטלו מן העשירים את כל ממונם, וכן נעשה גם עם אותו ר' בנימין. והיה ר' בנימין אומר, אמנם נטלו ממני את כל רכוש, אך שני אבנים טובות נשארו ברשותי, והם שני חתני - אשר היו תלמידי חכמים ומרביצי תורה, עד כאן העובדא.

דבר זה צריך כל אחד לשים על לבו, כי הבנים רואים את מעשי אביהם ולומדים מזה לעצמם, וכאשר הם רואים איך עיקר דאגת אביהם היא בעסקי הממון, שהאם אומרת לבניה, אילו היה אבינו מרוויח מעט יותר ממון יכולים היינו לקנות כזאת וכזאת, וכאשר מדברים האב והאם ביניהם כסדר הוא בענייני ממון, אזי נחרט בליבם כי זה העיקר החיים. על כן צריכים האב והאם לנהוג בעצמם כן, שיהיה אצלם חשיבות ביותרת הכבוד לכל דבר שבקדושה, ומהם יראו בניהם וילמדו. וזה רמז בפסוק 'כי תצא למלחמה על אויבך', דתיבת 'מלחמה' ר"ת מ'צות ח'ינוך ל'א לא מ'ן המ'צוות ה'קלות, כי מצוה קשה היא, שאין די שיאמר האב לבניו איך צריך לעשות ובאיזה אופן צריך לנהוג, רק בכל דבריו צריך גם הוא בעצמו לנהוג כן, ועל ידי זה ישתרשו הדברים בלב בניו.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com